

Årsmelding 2021

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

1. SAMMENDRAG

Skjelettutvalget har i 2021 fortsatt sitt arbeid for å fremme forskningsetikk knyttet til forskning på menneskelige levninger innenfor ulike miljøer og institusjoner og å skape møteplasser for utveksling og diskusjon, og arrangerte i den forbindelse et seminar om repatriering av menneskelige levninger. Utvalget har arbeidet med revisjon av *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger* (2013). I 2021 ble det gjort en grundig gjennomgang av plassering av Skjelettutvalget i FEK, og utvalget ble vedtatt internt omorganisert fra underutvalg under NESH til å konstitueres som et tverrfaglig utvalg i FEK.

2. OM SKJELETTUTVALGET

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) er et uavhengig og tverrfaglig utvalg i De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes og utvalgets overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

Skjelettutvalget ble opprettet i 2008 av Utdannings- og Forskningsdepartementet etter forslag fra Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM) og kollegiet ved Universitetet i Oslo. Behovet for å opprette et uavhengig nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger ble tydelig i forbindelse med Universitetet i Oslos arbeid omkring oppbevaring og forskning på samisk materiale ved De Schreinerske samlinger, samt krav om tilbakeføring av deler av dette materialet.

Utvalget består av ni medlemmer og ett varamedlem med ulik fagbakgrunn, hvorav minst ett medlem skal være fra Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM), ett fra Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT), ett fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), ett med bakgrunn i forskning innen samisk kultur og samfunn. I tillegg skal ett medlem være lekrepresentant.

F.o.m. november 2021 har et faglig uavhengig oppnevning utvalg, bestående av komitélederne for NEM, NENT og NESH, ansvar for oppnevning av nye medlemmer til Skjelettutvalget, inkludert leder og nestleder.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2021 avholdt utvalget avholdt fire ordinære utvalgsmøter og ett ekstraordinært. Dialogmøte med Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, ble avholdt som del av ett av utvalgsmøtene i 2021. Utvalget behandlet og ga rådgivende uttalelse i seks saker. I tillegg ga utvalget veiledning og råd i forbindelse med flere andre henvendelser. Skjelettutvalget har også deltatt i to felles uttalelser fra FEK: Innspill til Ekspertutvalg for akademisk yringsfrihet og Innspill til Langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Møtereferater kan leses [her](#) og uttalelser kan leses [her](#).

Utvalget startet i 2021 arbeidet med revisjon av *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger*. Høringsnotat ble sendt ut på offentlig høring 1. november 2021. Høringsbrev, høringsnotat og hørings svar kan leses [her](#).

I 2021 har Skjelettutvalget fortsatt sitt arbeid for å skape møteplasser for utveksling og diskusjon. I den forbindelse arrangerte utvalget et seminar om repatriering av menneskelige levninger: *Return of human remains? Practices, implications and ethical issues* (se under).

Videre holdt utvalgsleder og sekretær innlegg om Skjelettutvalget og repatriering av menneskelige levninger på ENRIO 2021 Congress on Research Integrity Practice.

Utvalgets sekretær er med i arbeidsgruppe for Nordisk nettverk for menneskelige levninger. I løpet av høsten 2021 har det vært avholdt flere interne møter i arbeidsgruppen. I november 2021 holdt arbeidsgruppen et digitalt temamøte om innlevering eller overlevering av menneskelige levninger til museer fra privatpersoner og skoler, og planlegger et større møte om temaet.

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2021

Repatriering

I 2021 har Skjelettutvalget hatt søkelys på tilbakelevering/repatriering av menneskelige levninger. Tilbakelevering er et høyaktuelt tema både nasjonalt og internasjonalt; det er mange og store prosesser i gang globalt mht. repatriering av materiale. Det knytter seg mange og ulike hensyn, sensitive temaer og forskningsetiske problemstillinger til temaet. 4. november 2021 organiserte Skjelettutvalget et internasjonalt seminar om repatriering av menneskelige levninger: *Return of human remains? Practices, implications and ethical issues*. Det var sendt ut en «call for papers» i god tid i forkant. Seminaret ble avholdt som et fysisk seminar med 11 innlegg fra forskere og fagpersoner og ca. 45 deltagere totalt. Seminaret ble holdt på engelsk for å nå utenfor

Skandinavia. Utvalget fikk mange gode tilbakemeldinger fra de som deltok. Introduksjon og program for seminaret kan lese [her](#).

Ny intern organisering

På bakgrunn av NESHs vedtak i møte 24.11.2020 om å initiere dialog med FEK om organisering av Skjelettutvalget, nedsatte direktør i FEK en arbeidsgruppe for å vurdere plassering og organisering av Skjelettutvalget. I løpet av våren 2021 utarbeidet arbeidsgruppa en oversikt over historikk for Skjelettutvalget og forslag til ny organisatorisk plassering av utvalget i FEK. Arbeidsgruppen argumenterte for at dagens organisering, hvor Skjelettutvalget er et underutvalg under NESH, ikke er hensiktsmessig av hensyn til:

- 1) Tverrfaglighet: Utvalget har i dag representanter fra de tre nasjonale komiteene (NEM, NENT, NESH), og utvalgets arbeid er tverr-/flerfaglig. Derfor er det faglig sett ingen grunn til at Skjelettutvalget skal være et underutvalg under NESH. Tvert imot kan en forankring i NESH bli oppfattet som en begrensning av utvalgets faglige rolle og legitimitet.
- 2) Utøvelse av faglig arbeid: Utvalget operer faglig uavhengig av NESH i sitt arbeid. NESH har ingen myndighet eller mulighet til å påvirke det faglige arbeidet i utvalget. Derfor er det misvisende å fremstille utvalget som et underutvalg under NESH.
- 3) Økonomisk og administrativt: Skjelettutvalget er økonomisk og administrativt direkte underlagt FEK og NESH har ingen påvirkning på budsjett og administrasjon for utvalget. Derfor er det misvisende å fremstille utvalget som et underutvalg under NESH.
- 4) Mandat og oppnevning: Det er uklarheter knyttet til NESHs rolle i å gi mandat og oppnevne medlemmer til utvalget. Slik uklarhet kan reise spørsmål ved legitimitet og uavhengighet.

Av disse grunner konkluderte arbeidsgruppen at Skjelettutvalget formelt sett ikke burde være et underutvalg under NESH, men heller plasseres som et tverrfaglig utvalg i FEK.

I november 2021 vedtok samarbeidsutvalget i FEK (SU), som består av direktør og komité- og utvalgsledere i FEK, at Skjelettutvalget konstitueres som et uavhengig og tverrfaglig utvalg i FEK. Den faglige uavhengigheten forankres i NEM, NENT og NESH.

3.3 ARRANGEMENTER

Utvalget arrangerte seminaret *Return of human remains? Practices, implications and ethical issues* (se over). I tillegg har Skjelettutvalget deltatt på ENRIO 2021 Congress (se over) og bidratt ved deltakelse på FEK Årskonferanse, Forskningsetisk forum og på to møter i Samarbeidsutvalget for FEK.

3.4 PRODUKTER

Utvalget startet i 2021 arbeidet med revisjon av *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger*. Høringsnotat ble sendt ut på offentlig høring 1. november 2021. Høringsbrev, høringsnotat og hørings svar kan leses [her](#).

3.5. INFORMASJON, OPPLÆRING OG DELTAKELSE I SAMFUNNSDEBATTEN

ENRIO, 29.09.2021: Presentasjon, «Research on human remains – research ethics, integrity and practice» (v/ utvalgsleder og sekretær for utvalget)

Khrono, 30.12.2021: Utvalgsleder intervjuet i forbindelse med artikkelen: «Fikk nei til forskningsprosjekt fordi det kunne spre fordommer mot samene»